

Bevaring av Tyske krigsminner fra den andre verdenskrig

av Erik Hårberg 4 des 06

Innledning

Denne artikkelen omhandler litt av problematikken med å bevare tyske installasjoner fra krigen. Med tanke på vår lange historie her i Norge er ikke seksti år noe lang tid, men vi er nødt til å handle hvis det skal være noe igjen av restene etter denne krigshistorien. Selv om forsvaret offisielt går ut med at de ønsker å bevare de krigshistoriske anleggene, så gjelder det egentlig bare de større festninger. Mindre kystfort og ensomme bunkere seiler sin egen sjø og frigis fortløpende til sivilt område. Tyske anlegg har således lav status som kulturminner.

Kystfort ved Bolærne bilde av Erik Ettrup

Forsvaret frigir – byggebransjen overtar

Det er i hovedsak to problemområder for krigsminner som ligger i naturen/tettsteder. Først og fremst [gror Norge igjen](#). Jordbruket omorganiseres, og dyrene som en gang formet kulturlandskapet ved beiting er ikke lengre der. Sakte men sikkert vil trær og busker dekke for, og det vil bli vanskeligere å få god oversikt over ethvert anlegg, tyske som norske. I tillegg er byggebransjens voldsomme tempo en utfordring. Tiden det tar fra forsvaret frigir områder til gravemaskinene legger alt flatt blir stadig kortere.

Eiendommer som fra før har vært på militært område blir fortløpende lagt ut for salg og alle med kapital strømmer til for å overta. Områdene legges så ut som profitable boligområder og hyttetomter. Stadig oftere kan man lese om bunkere og kystfort som blir gravd ned eller revet for å gjøre plass til ny infrastruktur eller bebyggelse. Dette skjer gjerne langt ut i fjordene der hvor gamle kystfort står. I dag er hyttetomter i kystområder etterspurt, og det er mye penger å tjene. Reguleringer til boligtomter skjer hurtig og eventuelle installasjoner fra krigen blir enkelt strøket fra kartet med rød pen uten at noen rekker å reagere.

På Horten er det diskusjoner om å rive ned en av bunkere fra den andre verdenskrig. Les mer i denne artikkelen fra avisen [Gjengangeren](#) "[varaordføreren vil rive Albert Speer-bunkeren](#)" bilde av: Tormod Christiansen

Noen tar ansvar

Men det er ikke helt håpløst. Vi er mange som ønsker å bevare slike bunkere for ettertiden. Hobbyhistorikere over hele Norge arbeider for å bevare disse kulturminnene. Kommuner ser verdien av slike anlegg til turistformål. Nasjonale Festningsverk i forsvaret arbeider for å utvide sine lister over forsvarsverk som må bevares, flere av disse er tyske. Når det gjelder mindre anlegg og bunkere er det vi hobby-historikere som tar ansvar. Vi bruker tid og ressurser på å pusse opp bunkere som ellers ville ha forfalt. Vi engasjerer oss i bevaringen av bunkere, selv om det er delte meninger om dette er rett eller galt. Dette kan være bunkere som ligger langt unna befolkningen eller bunkere som ligger nær bebyggelse. Uansett så forteller hver enkelt av disse bunkerne en historie. Disse konstruksjonene er levende historie som kan appellere til både unge og voksne. Ved å bevare installasjonene, kan man sikre at kommende generasjoner får ta del i vår nære krigshistorie. Vi er ikke tjent med å kun ta vare på de største av kystfortene og andre militære anlegg. Vi må ta vare på den lille bunkeren som ligger klemt inn i bebyggelsen eller den langt ute på kysten. Barn har mye aktiviteter rundt og i disse bunkere. Etter hvert stiller barna spørsmål om hvorfor disse bunkere eksisterer, og dette kan være starten på en interesse for vår nære historie som folk snart bare kan lese om i bøker.

Videre arbeide

Denne kuppelen er en del av et større bunkeranlegg. Selve bunkeren er gravd over, men kuppelen står der som et minne fra krigen. Bunkeren er av typen R633 og huset i sin tid tunge maskingevær for å forsvare området. Bunkeren ble laget i 1943, mens kuppelen ble laget lenge før dette på Krupp i Tyskland, nærmere bestemt i 1935.

Da krigen var over i Europa, ble nesten alle slike gjenstander revet ned på grunn av stort behov for jern. Det finns bare 8-9 slike store bunkere som ennå har kuppelen i behold. Kan hende denne bunkeren ble glemt etter krigen, eller kanskje hadde man ikke nødvendig utstyr for å dele den opp. Uansett ble denne og to andre bunkere i dette området gravd over. Bunkeren ble igjen "oppdaget" av bunkerjegere og fikk bra med [spalteplass](#) i den lokale avisa. Det var svært få som kunne si at de visste om denne spesielle bunkeren da den er utenfor allfarsvei.

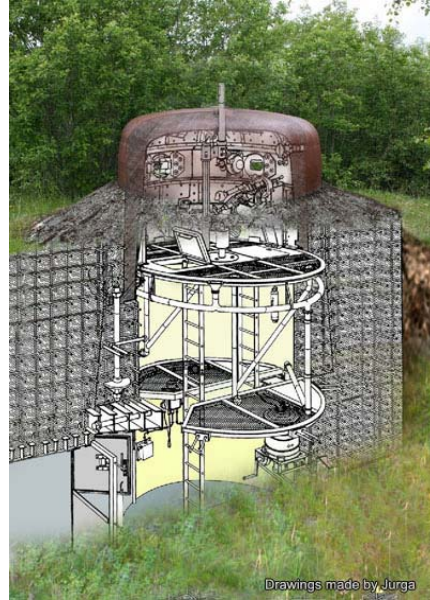
Bebyggelsen spiser seg inn på tidligere militære områder. Umulig å stoppe, men heldigvis blir ikke alle bunkere revet når huset skal bygges. Bilde av Erik Hårberg

Bunkeren er av type R633. Denne er en av de siste i Europa som ennå har kuppelen intakt. Bilde av Erik Hårberg

Nå som flere har fått kjennskap til bunkeren, har det blitt snakket om at den må få status som kulturminne osv. Kan man gjøre om denne til en turistattraksjon? Hva er inne bunkeren? Kan det la seg gjøre å pusse den opp? Spørsmålene var mange i etterkant av [bunkerturene](#) som Kystfort.com arrangerte i løpet av 2006.

Bunkeren er ikke enda på listen over historiske krigsminner, men mange mener den burde vært det siden den er meget stor og spesiell. Det er mulig at et enda større krigsminne ikke langt unna overskygger bunkeren, nemlig Austrått Fort. Hadde denne bunkeren vært "alene", ville den nok ikke blitt gravd over, men det er noe av problematikken til de tyske installasjoner. Det er så mange av dem, og de fleste ligner på hverandre.

Fotomontasje av kuppelen til R633. Her ser vi at bygningen har flere etager og inneholder mye mekanik. Fotomontasjon/ Tegningen er laget av Jurga.

Men la oss tenke oss at skjebnen til denne bunkeren var lik den for lignende bunkere i resten av Europa etter krigen. At kuppelen ble skåret av og bunkeren fylt igjen med jord. Hvordan ville da området ha sett ut? Ville vi som tilfeldigvis kom borti restene ha noe belegg for å tro at det under sementen var en større bunker, og ville den være av interesse?

Vi er rett og slett heldige som ennå har noen av disse bunkere igjen. Mest sannsynlig er utstyret inne bunkeren rustet opp på grunn av kondensen, men selve kuppelen vil stå i mange år hvis den da ikke blir fundamentet til nok et hus slik nabobunkeren ble.

Man kan bare håpe at kommune og stat ser muligheten til å bevare disse minnene for ettertiden. Hvis vi ikke gjør noe nå, vil muligheten snart være tapt på grunn av at flere og flere av slike interessante anlegg blir revet på ulikt grunnlag.

Denne ansamlingen av sement, sand og jern er formet av historien på lik linje med andre byggverk. Hvis vi river ned bygningene som er en del av vår historiske arv, så vil neste generasjon ikke ha muligheten til å stille spørsmål om "bunkeren på haugen" hvis den ble sprengt for mange år siden. Det vil være færre som snakker om historien akkurat som det blir færre folk som går på ski nå som det blir mindre og mindre snø.

Erik Hårberg

Ville vi være like interessert i historien hvis elementene fra tidsperioden var godt tapt? Fotomontasje

Kystfort.com har økt fokus på bevaring av Tyske installasjoner. Vi håper at god kommunikasjon og publisitet bidrar til at flere av disse krigsminnene kommer under kulturminnevernet og at kommune, stat og frivillige er med på å bevare disse for ettertiden.

Erik Hårberg
Redaktør Kystfort.com
www.kystfort.com
[epost til Erik](mailto:epost@kystfort.com)

Fotomontasje/ Tegningen er laget av Jurga.